

”מוסיף והולך” - הרחבת העצמי לימוד בית מדרשי

1. סוד מדרש התולדות ג', עמ' 44 – הרב יהודה ליאון אשכנזי

”מושג הבריאה כהליך של צמצום חושף משמעות מוסרית בסיסית: החזק נותן מרצונו החופשי מקום לאחר להתקיים אף שכוחו יכול לבטל את האחר. המשמעות של להיות מוסרי, דהיינו, לתת מקום לזולת, מתחילה כאן. ”גיבור הכובש את יצרו” – כדי לתת קיום לזולת. אקט הבריאה הוא האקט המוסרי הבסיסי... מן היסוד המוסרי הבסיסי של נתינת מקום לאחר להתקיים נובע היחס של האדם כלפי העולם וכלפי האדם החי לצדו. מאחר שכל אדם החי בעולם הוא יצור ברוא בצלם אלוהים וצאצא של אדם הראשון, הגדרה זו של העולם והאדם מחייבת אותי לתת מקום לזולת כאקט מוסרי מחייב.”

- כיצד מבין הרב אשכנזי את מושג הבריאה?
- בעקבות דבריו, מה לדעתו הדרישה המוסרית של התורה מאיתנו?

2. הקדמה לספר שערי יושר, רבי שמעון שקופ זצ”ל

”שיתברר ויתאמת אצל האדם איכותו של ה”אני” שלו, כי בזה יומדד מעלת כל אדם לפי מדרגתו. איש השפל ה”אני” שלו מצומצם רק בגופו, למעלה ממנו מי שמרגיש ש”אני” שלו מורכב מגוף ונפש, ולמעלה מזה מי שמכניס ל”אני” שלו בני ביתו ומשפחתו, והאיש ההולך על פי דרכי התורה ה”אני” שלו כולל את כל עם ישראל... ועוד יש בזה מעלות של איש השלם, וראוי להשריש יש בנפשו להרגיש שכל עולמו הוא ה”אני” שלו...”

- לפי ר' שמעון שקופ מה נכלל בהגדרת המושג ”אני”?
- האם לדעתך דבריו קשורים 'לפינוי המקום' אותו מצאנו אצל מניטו?

3. בראשית י”ח, א'

”וירא ה' אל אברהם באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום”
רש”י שם: ”אמר רב יהודה אמר רב זגדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה”

4. נחמה ליבוביץ, עיונים חדשים לספר בראשית, פרשת וירא ע"מ 116-117

לא התרוממות לגבהי מרומים, הזדככות הרעיונות והשגת האלוהות הוא השיא בעבודת הבורא, אלא מעשה שהוא חולין דחולין: דאגה יומיומית לזולת מתוך ראיית פני השכינה, מתוך קבלת "ביקור חולים" זה יוצא אברהם החולה את אהלו ורץ - רץ כלפי שלושה זרים העומדים בדרך, ומציע מים לרחיצת רגליהם. ורץ רץ אל הבקר, אל מטבח אשתו. שחיטת פר, אפיית עוגות, הבאת החמאה והחלב - אלה הם כרגע בראש דאגותיו ולא השתקעות והתבודדות והתיחדות עם קונו והשגת השגות עליונות. אותן עזב מאחוריו ברגע שנשאו עיניו וראותו את האנשים הצמאים, העייפים, הזקוקים למים ולצל."

- כיצד מבינה נחמה את היחס שבין מעשה הכנסת האורחים ובין העמידה מול ה'?
- נסו לבאר כיצד דבריה מיישבים את הקשר שבין "פינוי מקום" ובין "הרחבת העצמי"

5. נחמה ליבוביץ, עיונים חדשים לספר בראשית, עמ' 228

"אחד מביטוייו של הרשע - והוא הדבר המעכב את התשובה - היא הבריחה מן האחריות האישית למעשה שעשה האדם והטלתה על שכם הזולת. ואולם אם מעשהו של האדם מעיד על עושהו ולא יוכל להכחיש שהוא ולא אחר עשהו, הנה המציא לו האדם תשובה טובה לכל מי אשר יוכיחהו על פניו ויאמר לו: מדוע ככה עשית? הוא רואה עצמו כאנוס, באשר הכלל, הציבור, איזה גוף כללי שאליו הוא משתייך - הכריח אותו, כפה אותו לעשות כן.

ובזה גם תשובה לא רק לטוענים נגדו, אלא - למה שמסוכן ביותר - גם לו עצמו למצפונו. כי הנה חילק האדם את עצמו לשניים: לאני האישי שלו, הוא העושה המעשים הטובים, הוא החביב, הנעים והנחמד לכל רואיו ורעיו. ול"אני השני" - הבורג במכונה הציבורית הגדולה: תהא זו המדינה, אשר הוא אחד מפקידיה ומשרתייה, הצבא אשר הוא אחד מחייליו האלמונים, המפלגה שהוא בה רק חבר מן השורה, יהא זה המפעל שאין הוא מנהלו אלא משמשו, ומה לכם כי תצעקו אליו. הן הוא באופן אישי ודאי לא היה עושה הנבלה הזו, ולהיפך, ודאי היה גומל צדקות בכל עת, אך הוא כחלק, אבר קטן באותו גוף אלמוני עצום מוכרח לעשות את המוטל עליו - ולא בו תלוי הקולר.

התנהגות זו מסוכנת כל כך - מפני שכאמור לא רק כלפי חוץ אלא גם כלפי עצמו "הסתדר" האדם ומפני ששום דבר לא ניתן לתיקון, באשר האחראי הוא תמיד איזה גוף אנונימי מופשט שאין לתובעו לדין (הכלל, המדינה, הציבור, הקהילה, הארגון, התנועה)."

- לפי דבריה של נחמה ממה צריך להיזהר האדם?
- מהי הקריאה אותה מבקשת נחמה ליבוביץ' שנשמע מתוך דברי הפסוקים?